

19

év.

Név:

Hely:

szám.

M86

7

MÓRA Ferenc

KUNÁGOTAI IRÁSAIBÓL

Mit találtam a cirokföldön - Északamerikától Kunágotáig
Istenáldotta búza - Felnyitnak a sírok.

Gyorsfűző
MSZ 5618

Fogyasztói ár:
Ft 1.30

MORA FERENC

MIT TALÁLTA A CIROKFOLDON

"Itt az idő, itt van, itt, éssünk már valamit." Ez a muzeumi nőte így űsz felé, mikor a termés betakarodik a mezőkről, és a kint való nemzet hajlandó az űsök csontjait kivallatni a földből. Persze illendő napszámért, mert azt maga a lét vezér se kívánhatja, Isten nyugtassa őket, hogy ebben a drága világban ingyen keressék őket a kései unokák.

A muzeumi nőte rendszeren azon bukik meg mostanában, hogy nincs miből napszámot fizetni. Nem minden muzeumnak van olyan Kunágotája, mint az én szegei muzeumomnak. Ez a derék csanádi község nemcsak a földjében tartogat ritkaságokat, hanem a földjén is. Itt találkoznak olyan magyarok, akik nem ezt várják, hogy a muzeum instálja meg őket, hanem ők instálják meg a muzeumot.

- Iessék már minálunk is űsöket keresni egy kicsit. Mi megmutatjuk a helmet is, amelyikben található, megfizetjük a napszámot is a munkásoknak. Az uraktól nem kívánunk mást, csak azt mondják majd meg, mit találtak a földünkben.

Igenis, a kunágotai magyarok a maguk szive szántából kétmilliót adtak össze régészeti ásatásokra. Igaz hogy a környéken sok a gazdag uraság, és a faluban is akad néhány nagygazda kisgazda. De hogy félreértés ne legyen a dologból, a pénzt nem ezek adták. A kétmilliót a kunágotai lateinerek szedték össze maguk közt: a jegyzők, segédjegyzők, tanítók, kántorok. Kivetették magukra a régészeti sracot, "te fizetsz egy napszámot, te fizetsz kettőt", ki-ki tehetsége szerint. És akadt olyan tonító, aki följebezzett:

- Hohó, nem hagyom a jussom! Három napszámot vállalok!

Nem tudom, mikor jegyezték föl utoljára ilyen különös dolgot a hazai annalesek. Érdemes volna a neveket is följegyezni, de nem merem. Nátha fölkelik az adójukat ezen az alapon! /Ámbár hiszen a községi vegrehajtó is köztük van. Az se hagyta a jussat./

Élég az hozzá, hogy a múlt hetet Kunágotán töltöttem mint ásató mester. A Világ megtisztelte a kunágotai ásatást azzal, hogy vasárnap vezércikkben tett említést róla.

Most már az illendőség azt kívánja, hogy a Világban számoljak be róla, mit találtam Kunágotán? Igaz, hogy a Világ nem szaklap. De ez kiegyenlítődik azzal, hogy én se vagyok szakember.

Ez mindjárt kiderült, ahogy megérkeztem a faluba.

Hogy szavamot ne felejtsem, Kunágotára egy kicsit körülményes a megérkezés. Vasutja nincs, Bánhegyestől autómnibusszal megy az ember.

- Mit fizetek? - kértem a sofórt, aki maga a tulajdonos.

- Semmit, kérem, semmit.

- Nem - mondom -, én se hagyom a jussom.

- Hát akkor tessék azt is a napszámhoz tenni - fogott ki rajtam autós barátom.

Autón is hosszú utat a falu széléig, hát még onnan a községhezáig! A kunágotai nagy utca olyan hosszú, hogy mesélnek egy fiatalemberről, aki legénynek indult el az elején, és nagyapának ért a végére. Hát ehhez nem tudok mit szólni, mert ezt még nem próbáltam. Hanem azt tudom, hogy én egy hétig mindennap mint nagyapa indultam el rajta, de egyszer sem lett belőlem fiatalember, mire a végére értem. Különbözik aki meg akarja tudni, milyen hosszú ez a nagyutca, az vegye elő a múlt évben megjelent angol Harmsworth lexikont, abban Alföld címszó alatt benne van Kunágota térképe mint tipikus alföldi falué...

Mindogy no, örüljünk neki, ha az angolok azt képzelik, hogy minden alföldi falu olyan kiléniázott, mint Kunágota. A fő az, hogy megérkezünk, s már indulhatok is az ásás, kapás hadammal a krumpliföldre.

- A krumpliföldre? - ütődik meg. - Hiszen nekem eddig mindig cirokföldről beszéltek. Azon találták a rozsdás kardot.

- Hja, az megint más - lép elő a magyarjaim közül egy bizonyos Péter bácsi nevezetű. - A huszár, az a cirokföldben van, de az Atilla a krumpliföldön tartózkodott.

Mármint ha én tudós vagyok a régészetnek, menten visszafordulok Kunagotáról. Ha én tudós volnék, már régen megmondtam volna, hogy én ezt a mostani Attilahajkuraszt egészen tudománytalan dolognak tartom. Így azonban, csak csendes nézelődője lévén a tudománynak, mint minden egyéb világi dolognak, csak rámosolyogtam Péter bácsira:

- Anogy én ismerem az Atillát, nem nagy kedvelője volt az a krumplinek.

Péter bácsi összehuzza a szemöldökét, amely olyan szigorú szemöldök, mint az Atilla túltossától örökölte volna.

- Nézze, a mérnek ur ehhez jobban értett.

- Melyik mérnök ur?

- A nagyságos főmérnök ur, tudja, aki az üstöt mérésikélte itt az én suttyókoromban. Van-e magának napacélja?

- Nem, az nincsen.

- No látja, annak volt. De az olyan fényes volt, hogy ha a nap belesütött, azt emberi szem ki nem bírta.

Kezdem sejteni, hogy a napacél nem valami tót káromkodás, hanem valami fémtükör lehet, amit a magyarok nap-acél-nek mondanak.

- Hát aztán mit tudott ez a napocsa?

- Megmutatta a krupliföldben a kriptályt, akiben az Atilla fekszik. Ott áll fölötté a pap is a szentséggel, osztán tizenkét cseh vitéz meg leborulva imádja.

Sokért nem adtam volna, ha megláthatom az Isten ostorát ebben az érdekes milióban. Dehat nem volt szerencsénk. Másfél napi munka után megkoccent ugyan az ásó valamiben, de a Péter bácsi felesége mindent elrontott. Hozta az ebédet az urának, odaguggolt a gödör szélére, s ahogyan meglátta a mélységben az urát, elhőtyögte magát:

- Jaj, csak nem kendet ásatni tán el ez az ur a gödörbe?

- Hu, a Máriád ne legyen! - hördült fel Péter bácsi a mélyből.-

- Mindjárt szétvágom a fejedet az ásóval, te!

Már éppen a kriptály küszöbét cseszte, mikor megszólaltál. Most már hiába minden, elcsusszent innen az Atilla, mert az Atilla nem állhatja az asszonynevet, ahogy a világkrónikák írják.

Szerencsére nem messze csusszant a nagy király, csak egy-két kilométernyire innét, a kukoricaföldre. Ezt meg egy Pál nevű táltos tudja, az meg a keresztanyjától hallotta még gyerekkorában, aki azért latott be a föld gyomrába, mert aranyat csöppentettek a szemébe. /Érdekes, hogy némelyek meg akkor nem látnak, ha arannyal kenik meg őket. Ez sokkal gyakoribb eset, de ezt ne bolygassuk most, mert ez már az orvosi tudományra tartozik./

A kukoricaföldből is kifogytunk, de a táltosokból nem.

Most egy Máté nevezetű sámán hozakodott elő valami zsidó könyvvel, ami neki gyerekkorában járt a kezében.

No, ezt megemtől is fölérhettem volna ésszel, hogy zsidó nélkül nem lesz szerencsénk! Idejekorán kiveszem a szót a tudományos Máté szájából.

- Az a zsidó könyv már régen a csanádi püspök birtokába került. Éppen abban olvastam én is, hogy az Atillát cirokföldbe temették el, mert nagyon szerette a cirokból főtt sört.

Ez olyan érv volt, amivel nem lehetett szembeállni. Még Péter bácsi is azt mondta rá, hogy ezt már ő is hallotta. Így aztán negyedik nap reggelén mégis csak a cirokföldet vettük vallatóra, s délre már meg is találtuk a honfoglaláskori lovas-temetőt.

A honfoglaláskori temető semmi esetre se jelentse az olvasó előtt a sírok százait. A honfoglalók egy-két nemzedéken keresztül lovas nomádok voltak, s belpolitikájuk homlokterében nem a kisűst állott, hanem a legelő. Egy-egy atyafiság sátrat ütött egy-egy halmon, amelyikről messze lehetett látni, s ottmaradt addig, míg a jószága le nem legelte a környék fűvét, aztán ment tovább, új szállást keresni. Aki előbbben átköltözött a másvilág fűvellő mezőire, annak ágyat vetettek a halom

keleti lejtőjén, a jó puha homokban, arccal napkeletnek, ahonnan a Hajnalisten eregeti aranynyilait. Ezért van az, hogy némelyik halomban csak egy lovasvitéz tetemeit találni. A tiz-tizenöt síros temető már ritkaság. Ahol ennyit találni egy szálláson, ott nagy istenverése lehetett a nemzetségen.

A kunágotai cirokföldön hat lovassírt találtunk. Azaz, hogy nem is lovassírt, hanem lófejes sírt.

A lóval való temetkezés a turáni törzsek ritusa volt, nálunk a hunoké, avaroké, bolgároké, magyaroké. Kezdetben egész lovat temettek a messzi utra kelt vitézzel, hogy ne gyalog tegye meg a hosszú utat, mert az nem lett volna urhoz illő dolog. Gyalog csak a szolga ment még a másvilágra is. A Torontál megyei Csóckán egyszer tizennégy avar lovast találtak a Tüzkő-halom keleti hajlatán, arccal neptámadatnak. Mindegyiknek egy kicsit magasabbra ágyazták a fejét, mint a lábát, s mindegyik mellett ott volt a fölszerszámozott lóva, kengyele, zablával, nyereggel. /Az egyik lócsontvázon több mint hatvan rézzel bélelt aranyboglár jelezte az elkorhadt szerszámzsigák helyét./ A Tüzkő-halom északi oldalán volt a szolganép temetője, a hullámvonalas cserepek szerint ítélve, alighanem szlávoké. Ezeknek is szabad volt arccal napkeletnek nézni - csak hogy ezeknek a feje állt alacsonyabban, mint a lába. Lovat se lehetett mellettük találni, hanem igenis minden halott fölött megtaláltam valami szarvat viselő állatnak a koponyáját, kosét, marháét, szarvasét.

A kunágotai sírokban nem egész lovat, csak a ló fejét meg a két első lábát találni a halott lábához fektetve. A másvilágra való lovaglást kezdték szimbolikusan felfogni, és szimbólumnak a lófej is elég volt. Praktikusabb is volt így a dolog, mert a ló többi része futotta a halotti tort. /Most azonban a törzsökös magyarok más csak tor-turót szervíroznak a halott emlékezetére. Nem hiába mondják mindig, hogy elfajzottunk az őseitől./

Egyébként azonban a kunágotai honfoglalók mindent veleadtak a halottal, amit a tekintélye megkívánt. A lókoponya mellé odatették a zablát és a hajlott talpu kengyelt, amit a puhatalpu lábbeli megkívánt. A halott vitézt is díszbe öltöztették. Az egyik mellett bronzmarkolatú kardot találtunk, a másiknak a vállánál egy csomó nyilvesszőt, a harmadik a bal kezében tartott öt nyilat. Egészen újtipusu lehet az a törkőnek vékony, szögnek véstag és hosszú vasszerszám, amit az egyik csontváz dereka táján találtunk, a bal oldalon. Fanyele volt, amely természetesen elmállott, s kis ezüstkupakba szolgált, amely a nyáron divatos suhogó pálcák gombjához hasonlít. Diszítésén majd elvitathozhatnak a szakértők, hogy melyik keleti stílushoz hajt. Engem a per-

zsara emlékeztet.

Ez a nyársas vitéz különben valami tekintélyes aksekál lehetett. Nyiltartó tegeze is volt, amelynek a vasalása megmaradt. Hozzá hasonló egyelőre nem találtam a szakirodalomban. Amerre az átalvető-szif futott a testén, egy marék aranyozott ezüstboglárt találtam rajta. Valamennyinek stilizált ágat, levelet ábrázoló a középmezeje, egy szivalaku pitykében alighanem kínai motívumot fognak sejteni a hozzáértők.

- Ez ur lehetett, mert még most is nagyon mérgesen néz - mondják a magyarjaik, mikor a csontváz hámozásában a koponyához értünk. Azt hiszem, a magyar paraszt szemében ezer esztendő óta ez a különös ismeretőjele az urnak.

Az azonban egy kicsit zavarba hozta véreimet, hogy az "uraság" halántékain két nyitott végű aranykarikát találtunk.

- Mégis csak huszárcapitányné lehetett ez, ha függője van.

Hiába magyaráztam nekik, hogy nem fülönfüggők voltak azok, hanem hajtartó karikák, amelyek a halántékon lógó, hosszú hajfonadékot összefogták - nekem nem hitték el. Szerencsére a falu borbélyja is segített nézni az ősek feltámasztását vagy hatvenad magával. Az aztán latba vetette értem a szavát.

- Jól mondja pedig ez az ur, emberek. Hát Rákóczi Ferenc őfelségének nem akkora haja volt, hogy a sarkáig érhetett volna? Láthatják kendtek a muhelyemben is, ugyan ott csak derékig festette ki a piktor.

A borbély helyreállította tekintélyemet. Mikor a legközelebbi sirt kibontjuk, és fülveszek a koponya mellől egy kis ezüstkarikát, azt mondom léter bácsinak:

- Csak vigyázza azzal a késsel, hogy a másik függő is egészben maradjon!

- Micsoda függő? - tekint föl mérgesen Péter bácsi. - Volt is még akkor függő! Ez csak olyan hajtartó karika.

Pedig ez valóban függő, amit egy vékony csontú serdülő gyerek vagy talán gyereklány hordott ezer évvel ezelőtt. Egészen közel fekszik a kis csontváz az "uraság"-hoz. A lábánál neki is lókoponya, ritka ép-ségben megmaradt, zablaja nincs, ellenben van mellette egy pár kengyel. Olyan kicsi, amilyent még sohase láttam. Női lábra vagy gyereklábra való

A magam részéről a lánygyerek mellett maradok. A tarkójánál tenyérnyi nagyságu, kerek ezüstpléh görbül rá a koponyára. Ostyavékony, mégis sikerül egészben kivenni. A kifelé néző oldala közepén szivalaku bemélyedés, aranyozva. A felső szélén két lyuk, abba vékony ezüstdrót szolgál, amely a homlokon keresztül körükeríti a fejet. Ahogy levegő éri, helyenkint szétporlik, csak darabokban lehet fölcsedezgetni.

Két-három hazai sirleleten találtak eddig ilyen vékony ezüstkron-
got, mindig honfoglaláskori temetőben, azonban mindig megbolygatott
síról. A régészek nem tudtak vele mit csinálni, és jobb híján megte-
ték a lészerszámon csüngő dísznek. A kunágotai sir szerint a honfog-
laláskori magyar nő hajdise volt. Bizonyosság rá a csontok megzöldülése
ott, ahol rajta feküdt a koponyán.

Honfoglaláskori nő ... A honfoglalást tulajdonképp csak Szent Ist-
ván fejezi be. A kunágotai temető körülbelül a honfoglaló száz eszten-
dő derekáról való. Az egyik sírban Romanos Lakapenos görög császár
bizánci ezüst érmeit találtuk. /Átlyukasztva, fölfűzve díszül hordták,
mint "kis ezüst"-öt./ Ez volt az a kegyes uralkodó, aki olyan rossz
üzletet csinált, ami még császárok közt is ritkítja párját. III. Ric-
hárd egy lóért adott volna egy országot, de a Lakapenos csakugyan o-
dadott egy országot azért a levélért, amelyet Jézus Krisztus harminc-
éves korában saját kezűleg írt Abgar edesszai királynak ...

Ennek a Romanosnak a kortársa minálunk Taksony vezér volt, az Ar-
pád unokája és Szent István nagyapja. Az ő magyarjainak hagyatékát
őrizte meg a kunágotai cirokföld, amelybe tisztelettel temették vissza
a korhaát, mallott csontokat, két koponyát azonban sikerült teljes ép-
ségben kiemelni.

Angyalhullásos szántókon, göröngyös dűlőutakon tenyéren vittük be
őket a szállásomra az őszi napszállat pirosságában. Az árnyék megnö-
vesztette őket, és óriások feje gyanánt vetette képüket a varjumákos
tarlókra. Kései magyarok hosszú csapata hallgatag halotti kíséretül
jött utánam. Talán mindnyájan egyet gondoltunk, mikor magától jött el-
fogódottsággal halkán lépegettünk a honfoglaló ősök után, akiknek ha-
gyatékát eljátszottuk a háború kockáján...

A kapuban a gazdám házvezetőnője fogadott bennünket. Törülgette
a szemét a kötőjével.

- No, mi baj, Julcsa néném, mit sirat? - kérdeztem tőle.

- Ó, Istenem, hát ezeket az ártatlanokat - mutat a koponyákra. -

- Élhettek volna még szegények, hiszen csupa jó foguk van.

Az elbeszélést Móra Ferenc A fele sem tudomány című elbeszélés köte-
tének 271-280. lapjáig találhatók.

ÉSZKAMERIKATÓL KUNAGOTAIG

A Dugonica-Társaság szezonnyitó ülése

Tegnap Dugonica-Vasárnap volt, Szeged irodalmi társaságának szezonnyitó ülése s a városhaza közgyűléséi terme már négy óra előtt zsúfolásig megtelt. A Dugonica-Társaságnak mindig van közönsége, de ilyen disz-közönséget ritkán látni. Nem elég a sok közgyűlési pad, a padok elé székeket kell rakni s a széksor percek alatt megtelik előkelő hölgyközönséggel. Megjelenik a polgármester is, dr. Kelemen Béla is, mind a kettő feleségestől, továbbá Konczwald Elek törvényszéki elnök, Wimmer Fülöp, Schmidt Ferenc, - ma nincs világnézeti különbség, itt csak kultúra van, amely minden ellentétet kiegyenlít.

Négy órára már a három karzat is megtelik, de a közönség még egyre érkezik s már elegáns hölgyek se tudnak az ajtónál beljebb jutni. Pedig a program nem nagyon bő. Mindössze két név szerepel rajta. De az a két név: a Szalay Józsefé és a Móra Ferencé ...

Pont négy óra, mikor dr. Szalay József elnök a közönség üdvözlő tapsai közt megnyitja az ülést és mindjárt át is adja a szót dr. Szalay Józsefnek, mint az első előadónak, aki Amerikai benyomások címen tart előadást azokról az impressziókról, amelyeket az északamerikai Unió, "a határtalan lehetőségek hazája" keltett benne.

Szalay tudvalevőleg az év tavaszán hat hetet töltött Amerikában, a magyar államrendőrséget képviselve a newyorki nemzetközi rendőrkongresszuson. Természetes, hogy ha valakiben annyi intelligencia és annyi gyakorlati érzék egyesül annyi tanultsággal, amennyi a szegedi kerületi főkapitányban van, az ezer olyan dolgot vesz észre, amit az átlagutazó, a Baedeker és Murray járószalajján vezetett nem lát meg. És ha minden tudós úgy értene az előadás művészetéhez, mint az író Szalay József és úgy tudná fűszerezni az okosságot, akkor a tudósoknak mindig olyan nagy és hálás publikuma volna, mint neki. Teljes egy órás előadásában végigvezette a közönséget az amerikai könyvtárakon, a newyorki uccákon, a színházakban, a szalonokban, ültette reggeliző asztalhoz, előadói emelvényhez, felvitte felhőkarcolókba és bekaroltatta a milliárdos nők "gyémántpatkó"-jába, elkísérte a "Fehér Ház"-ba az Elnök-höz, a világ legnataalmasabb államfőjéhez és legigénytelenebb polgárához - és tette ez annyi szellemességgel és közvetlenséggel, annyi bölcseséggel és szeretettel, méltósággal, hogy mindenki szívesen hallgatta volna még egy óra hosszáig.

A második órát azonban Móra Ferenc beszélte ki, aki nagy meglepetést szerzett magának az elnöknek is. Mórának ugyanis Olasz mozaik címmel tavaszi olasz utjáról kellett volna beszámolni, azonban Móra nem csak író, hanem muzeumi igazgató is.

- Abból élek ugyan, amit mint író kitalálok - mondta zajos derűtség közben -, azonban, mint muzeumigazgatónak az igazságot kell szolgálnom, noha abból nem lehet megélni. Az igazság pedig oda van, mióta Mátyás király meghalt, a föld alól kell felásatni.

Szóval Móra ásatni járt az egész héten a csanádmegyei Kunágótán, csak az előadását megtartani jött haza, amelyre azonban, mint mondta, lehetetlen volt elkészülnie a kunágótai gazdag eredményű ásatások miatt.

- Nekem "Glasz mozaik"-kal kellene önököt delektálnom, de hát nem lehet ez-e egyszer kunágótai mozaik? - mosolygott meg újra a közönséget. - Hiszen önök közül, fogadok egy leendő új forintba, sokkal többen jártak Olaszországban, mint Kunágótán. Akinek vannak olasz impressziói, mondja el őket azoknak, akiknek nincsenek s mindjárt rendben lesz a dolog. De ki beszél önöknek kunágótai impressziókról, ha én nem beszélek?

Ezután szokott modoru előadásában, amely derűvel veszi el a legkomolyabb dolgok ridegségét is, ismertette a kunágótai ásatásokat s néhány leletet be is mutatott a közönségnek, amely feszült figyelemmel leste az előadó szavait s hálaosan köszönte meg a kacagtató iróniát is, a tudományos tanulságot is. Az előadás hatása alatt, amely példájaul szolgálhat a szigoruan tudományos kérdések népszerűsítésében néhány hallgató négyezszazhuszezer koronát bocsátott Mórának rendelkezésére az ásatások folytatására.

- Meg van elégedve igazgató ur az eredménnyel? - kérdezte tudósítónk.

- Dehogyan vagyok - nevetett Móra -, a tapsokkal nem tudok napszámokat fizetni. Pedig a domaszeki sírokat is föl kellene ásni, mert azok közelebb vannak Szegedhez, mint Kunágóta. De ha szükség lesz rá, tudom, hogy nem hagynak engem cserben se a barátaim, se a város. A polgármester ur éppen az imént mondta, hogyha soron kívül pénz kell a muzeumnak, egy-két millióért nem megyünk a szomszédba. Mai előadásomnak ez volt a legszebb honorárium.

Itt említjük meg, hogy a Világ vasárnapi száma már vezércikkben foglalkozott a kunágótai ásatásokkal, irván többek közt a következőket:

- Móra Ferenc, a Világ illusztris főmunkatársa néhány lovassírt ásatott fel Kunágótán és nekünk természetesen háziünnep ez, ha a sok Móra Ferenc közül most újból ilyen sikere volt Móra Ferencnek, az archaeológusnak. Hiszen az egyik Móra Ferenc már hosszú évek óta alaposan foglalkozik praehistóriával és archaeológiával és házi kezelésben úgy dolgozta fel a szegedi muzeum régészeti osztályát, hogy annak a feldolgozásnak nagy becsülete volna a külföld előtt, ha a külföld tudna a szegedi muzeumban végzett munkáról, amint nem tud erről a munkáról a belföld sem.

A "sok Móra Ferenc" közül a régész ma lapunkban ismerteti először a kunágotai ásatás eddigi eredményét.

A cikk a Délmagyarország című napilap 1925. október 13-i számában jelent meg.

MÓRA FERENC

ISTENÁLDOTTA BUZA

A buzamezőkről hoztam ezt a mesét, amelynek édes az íze, mint a bibliai mennének. Továbbadom úgy, ahogy vettem, azaz hogy sokkal olcsóbban adom, mint amibe nekem került.

Mert kalászszedő Mária néni mesélte ezt nekem, akit űlve találtam a kunágotai farlón, két keresztbefektetett zsákocskó mellett.

- Mit visz, Mária néném? - kérdeztem a szegény, tüpörödött öreg kis nőnét.

- Csak vinném, lelköm, ezt a kis felejtött kalászt, mert a gazda megengedte, hogy összeszedhessem, de az én öreg vállamnak már ez is nehéz köraszt.

Főlkaptam a vállamra a Mária néni "nenéz keresztjét", és míg beértem vele a sártaú zsellér-putriba, addig mesélte el Mária néni az istenáldotta buza történetét, és mikor bevégezte, azt tette hozzá:

- Adja az Isten lelke üdvösségire.

Hát én senkitől se kívánom, hogy vigye az én keresztemet, hanem aki elolvassa a buza legendáját, annak én is azt kívánom: - Adja az Isten lelke üdvösségire...

Ugy volt az, hogy mikor az Uristen a világot megteremtette, elküldte az angyalokat, nézzenek körül idelelt, van-e még valami-hija a világnak.

- Van ám, Urunk-teremtőnk - jelentették az angyalok -, mert buzat elfelejtettél teremteni.

- Ejnye, ejnye - csóválta meg az Uristen a fejét -, hát akkor mi-ből sütik odalent az emberek a kalácskenyeret?

- Bizony csak zuzmóból törük, fakéregből örlik - panaszták az angyalok.

- No, ez nem jól van így - tanódott el az Uristen -, de hát mit lehetne itt most már tenni?

Szerencsére az Uristennek nem jutott eszébe anketot összehívni, se népjóléti minisztérium nem volt még akkor teremtve, mert ha lett volna, akkor még ma se volna buza. Ehelyett kiadta az Uristen a parancsot az angyaloknak:

- Nosza hamar, rázzátok ki az aranyarost az ablakon!

Egy-kettőre főlkapták az angyalok az aranyarost az Uristen díófa-asztalaról, vitték a csillagablakhoz, s ami morzsa volt rajta, azt mind kirázták a földre: abból hajtott ki idelelt a buza.

Az ám, csak hogy akkoriban még nem volt istenáldotta buza a buza. Olyan volt az csak, mint az árokparton növő vadbuza, amivel a gyerekek szoktak játszani. Alacsony a szára, tarckos a gyökere, ritkás a kalásza, apró a szeme.

- Ejnye, de hitvány gízgaz lepte el a földet - mondogatták az emberek, és ügyet se vetettek a buzára, hanem ezután is zuzmóból meg fakéregből örölték a kenyeret. Mert mindig olyanok voltak az emberek, hogy ahó se kellett nekik, ha rájuk nem parancsolták, ugyan néha még akkor se kellett.

Mindössze két testvér akadt, aki azt mondta, hogy nem szabad az Isten ajándékát megvetni, hanem legalábbis próbát kell vele csinálni.

Az egyik is fogott magának egy darab búzaföldet, a másik is.

- Isten nevében vessünk - mondta a fiatalabb, akinek anyja volt a fia, lánya, ahény az uja.

- Isten nevében araszunk - mondta az öregebb testvér, aki olyan magánosan élt a világnak, mint valami öreg fűzfa a pusztában.

Hát hiszen vetni könnyű volt, mert abban a szél is segített. Vitte az apró magot, mint a pelyvát, s hol szemenként hullajtotta el, hol csomósan ágyazta bele a földbe.

- Adtal, Uram, segítséget, de nincs benne köszönet - sóhajtották a testvérek, akik az első szántóvetők voltak a világnak.

Dezse, nem fujt a szél arataskor. Sütött a nap, mint a fűtött kemence, hullott a verejték, mint az eső, szédelt két testvér, mint a beteg. Külön kellett leszakajtani minden szál búzacska, kézzel kipergetni minden kalaszát, s utoljára se lett több az egész termés egy-egy zsák búzával.

Szép holdvilágos este volt, mikor a fiatalabb testvér bekötötte a zsákját a tarlón. De ki is nyitotta mindjárt, felét kiöntötte a szűrőre, és csak a másik felét hagyta a zsákban.

- Hát azzal mit akarsz? - kérdezte a felesége.

- Ezt átviszem a bátyám szérájére, odaöntöm az övéhez. Nézd, nekünk van fiunk, lányunk, aki segítsen kenyeret keresni. Neki nincs se kicsi, se nagy, aki segítségére legyen.

- Isten segítsen meg jó szándékodban! - igazította az asszony a vállára a zsákot.

Az ember szal nekivágott az éjszakának. Hát ahogy a földje szélehez ér, és át akar bujni az eleven sövényen, összeütődik valakivel, annaki is zsák van a vállán, mint neki, az is hátrahökken, mint ő.

- Te vagy az, öcsém?

- Én ám, bátyám. Hát te hová igyekszel éjszakának idején? - kérdezte a fiatalabb testvér, lecsusztatván válláról a zsákot nagy meglepetésében.

- Én bizony tehozzád indultam - tette le az öregember is a zsákját. - Azt gondoltam hogy jó lenne megfeleznem veled, amit az Isten adott. Magános ember vagyok én, kicsivel beérem; ti meg sokan vagytok, sok éhes szájat kell megelégtítened.

Abban a percben nagyot villant a fejük fölött az ég, hirtelen meleg szellő kerekedett, fölkapta a zsákokat, s ami buza volt bennük, azt mind szerteszét szórta a világon.

- Legyen megáldva, amit a testvéri szeretet megszentelt - mosolyodott le az Isten az égből.

Szótsa olyan bokros növényű, dúsz kalászu, kövér szemű, istenáldotta növény a buza. De mikor gyűlölködés hatalmasodik el az embertestvérek között, akkor alacsony a szára, tarackos a gyökere, ritkás a kalásza, apró a szeme...

- Az Isten tudja, lelkem, mitől van - simogatta meg a kabátom ujját bucauzóban Mária néni -, de mintha csupe vadbuza nőne mostanában a világon.

Az elbeszélést Móra Ferenc Tápéi furfangosok című elbeszélés 2. kötete 451-454. oldalai alapján közöljük.
1962. Szépirodalmi Könyvkiadó

FELNYILNAK A SIROK

... és ma a Világ illusztris főmunkatársa, Móra Ferenc jelenti be, hogy kunágotai ásatása teljes sikerrel járt, mert sikerült néhány lovassírt felfedeznie, közöttük női lovassírt is, Taksony vezér korából, tehát a X. század második feléből. A síroknál talált bizánci érmek módját adtak pontos datálásnak, és nekünk természetesen hazi ünnep ez, ha a sok Móra Ferenc közül most újból ilyen sikere volt.

...Sorjában megnyilnak a mult temetői, sorjában megnyilnak a sírok, a hunok sírjai és azok a sírok, amelyekbe Taksony vezér korában temetkeztek el az olyan kemény magyarok, akiknek még a hitvesük is magával vitte a sírba a paripát és a páncélt.

A cikk a Világ című folyóirat 1925. október 11. számában jelent meg.

PITVAROSON KÖZÉPKORI PESTIS-TEMETŐRE BUKKANT MÓRA FERENC

Móra Ferenc, a szegedi múzeum igazgatója, mint ismeretes, az elmúlt héten folytatta azokat az ásatási kísérleteket, amelyek olyan szép eredménnyel kezdődtek. Pitvarosra utazott, hogy a község határán sejtett lelőhelyeken próbaásatásokat végezzen. Két napot töltött is és csupán már megbolygatott középkori tömegsirokat talált. A sírokból mészbet rakott csontvázak és apróra tört cserépmaradványok kerültek elő.

Valószínűnek látszik, hogy valami középkori pestis-járvány idejéből származnak azok a sírok, amikor a dögvész áldozatait mészben temették el. A sírok első megbolygatása is már régebbi keletűnek látszik. A jelenlegi Pitvaros község közvetlen szomszédságában ugyanis valamikor egy középkori falu volt és a sírokat a falu építkezései alkalmával düllették fel.

Móra Ferenc Pitvarosról néhány érdekesebb koponyát, csontot és cserépdarabot hozott magával. Hétfőn pedig Kunagotára, az árpádkori lovas-sír lelőhelyére utazik, ahol az ásások sokkal kilátásosabbak.

A cikk a Délmagyarország című folyóirat 1925. október 4. vasárnapi számában jelent meg.

MEZŐHEGYESI UJSÁGOK

Irtta: Móra Ferenc

".../Másnap Kunagotára mentem Mezőhegyesről. Megkérdeztem úgy találomra, van-e itt földikutya.

- Tessék megkérdezni a patikarost, - nevettek a kunagotai urak.

- Ahogy az ujságban olvasták az emberek, hogy milyen jó ára van a földikutyának, másnap kosárszámra vitték az agyonvert állatokat a patikába s nagyon mérgeződtek, hogy nincs rájuk vevő. Pedig már szászszeker koronáért is odaadták volna darbját./

A cikk a Világ című folyóirat 1925. szeptember 22. számában jelent meg.

LÓRA FERENC

HOL TEREMTETT AZ ISTENÁLDOTTA BUZA?

A múlt héten egy kunágotai mesét irtam meg az újságban a buza eredetéről, és azzal vezettem ~~ezt~~ be, hogy olyan édes az íze, mint a bibliai mannaé. Ugy látszik, az Üsztonöm ráhibáztatott velem az igazságra. Dr. Krausz főrabbi ur azt írja nekem Körmentől, hogy a kunágotai mesének meglepő hasonlatossága van egy zsidó hagyományhoz, amelynek tárgya - Jeruzsálem alapítása. Közli is velem a héber legendát, s a magam szemével látom, hogy a két mese közt több a hasonlóság, mint a különbség. A főrabbi uréban is két szerető testvér szerepel, a kunágotáiban is. A szérún játszódik az egyik történet is, a másik is. Egy fa egész a derekáig, csak ott ágazik kettő, s nekem úgy tetszik, a kunágotai ág magasabbra szökken, és közelebb ér az éghez. A héber legendában azt mondják az emberek: szent hely ez a buzamező, megszentelte a testvéri szeretet, itt építsük föl Jeruzsálemet, s ahol a kék, ~~itt~~ heverték, ott emeljünk oltárt. A kunágotai mesében az Isten beszél a szeretet széróján, s az egész világnak adja a vad buza helyett az áldott buzát. A héber legenda nemzeti hagyomány, a kunágotai belenő a kozmoszba. Aetiológikus mese - gondolom így mondják a folkloristák.

Világos azonban, hogy itt véletlen találkozásról szó sem lehet. Az is bizonyos, hogy a kunágotai mese a serjadék, az ősfá a héber legenda, amely a körmendi főrabbi ur szerint valamelyik midrásban található. Hogy melyikben, ő se tudja, mert a midraschim nagyon nagy erdő, amelyben mifelénk talán csak Lów főrabbi tudja a járást. Én sok mindenféle tudomány bozótjában esavaroogtam ráérő koromban, de a rabbinikus irodalomnak a táján se jártam soha. Abban sines semmi kétségem, hogy a kunágotai kalászszedő Méri néninek sem hullott ki egy hajszála se a halacha, se a haggada buvárlásában.

Hogyan került tehát Jeruzsálem alapításának legendája a kunágotai buzamezőkre, és hogyan szépült ott magyar teremtés-mondává?

Hát úgy, hogy a mese is mind - istenáldotta buza. Valahol kinajt fölmagzik, szétpepeg, madár fölkapja, szél szárnyára veszi, s viszi hetedhétország ellen, évezredek és világ ^{részekben} keresztül.

Kalászszedő Mária néninek az öreganyja talán valami irástudó falusi rabbi gyerekeivel játszogatót libapásztor korában, s kieserélték egymással a meséiket, mint csutka-babáikat. Talán a híres Bandi pap mondta el egyszer ezt a példázatot a testvéri szeretetről híveinek, akik olyan nagyon tudtak szeretni és olyan nagyon tudtak szeretni, hogy kétfelé hasadt bele eza még százéves sines derék magyar falu? Bandi pap olyan rusztikus falusi plébános volt, aki jobban szeretett sarkantyus esizmában és lónáton járni, mint gyalog és reverendában, és amilyen irgalmas szívé volt lefelé, olyan nyers-nyakas magyar volt fölfelé. A püspökei nem szívték, de a népe rajongott érte, még templomot is épített a kedvéért. S amikor a püspök leszállította Bandi papot a lóról, és a katolikus plébánosból református prédikátor lett, akkor a falunak egy része vele együtt hitet eserélt, és Bandi pap épített Kunágotának református templomot is.

Talán éppen az avatásán szötte a szentbeszédbe az istenáldotta buza meséjét - ki tudná azt most már megmondani? Nagyon nehéz tetten kapni a ezelet, amikor sodorja és hullatja a mesemagokat. Néha mégis sikerül, egy-két esetet magam is tudok ilyent.

A háború alatt jelent meg Kálmány Lajosnak, a nagyérdemű magyar mese- és mitológia-kutatónak Hagyományok című népköltési gyűjteménye. Szokásom szerint először a jegyzeteket futottam át, s azok közt találok egyet, amely különösen fölhevíti az olvasó figyelmét A magyarok származása és lakóhelyei című mesére. Ebben az a nevezetes, mondja Kálmány Lajos, hogy olyan motívumok vannak benne, amelyek egyetlen magyar népmesében se találhatók. A magyar mesehősök medve, ló, tehén, juh tejével erősödnek, de ennek a mesének a hőse farkas-szopó, mint Romulus és Remus.

Megnézem a mesét, amit a tudós pap a szegedi tanyákra került félegyházi és majsai telepések szájából jegyzett le. Mentül tovább olvasom, annal ismerősebbnek rémlik. Mire a végére érek, akkorára már egészen ráismerek. Hiszen ez a farkasszoptatta mesehős a Jókai Bertezénája. A varshoniták-ból Ez az a nagyerejű fegyverkovács, aki olyan nehéz kardokat kovácsoltat rab testvéreivel a geoug hóditók részére, hogy azoknak a karja lehanyatlik a súlyos fegyverrel. Ez így van a mesében is meg a novellában is. Csak ép-

pen hogy a mesehőst nem hívják Bertezenának, mert ebben a névben kitörne a Mária nének nyelve; inkább semminek se hívják, csak azt mondják róla, hogy nagy vitéz fiatal legény volt. A varehonitákat se így tisztelik, hanem magyaroknak mondják, s a geoukokból természetesen törökök lesznek. Még természetesebb, hogy a magyarok mind miszliibe vágják a törököket, mert miisoda magyar ~~mesé~~ mese volna az, amelyikben nem a magyarok győznének? Ebbe a korrekcióba bizonyosan Jókai is belenyugodott volna, ha megérte volna. Hiszen az ő fantáziája sodra is sokat hömpölyögtette a varehonita ~~téma kivételiséget~~ ^{kavicsot} ~~át~~, míg olyan szépen kikerekítette. Ő a kavicsot Jósika Miklósnál találta, aki fáradt korában, mikor már regényre nem futotta ^{az} erejéből, fantasztikus rajzokat írt a magyar östörténetből Thierry, Gibbon, Fessler, Deguignes és más egymásból meritgető auktorok nyomán. Egész Menanderig és Theophylaktosig lehet folytatni a nyomozást, akik bizánci történetirók voltak vagy másfélezer évvel ezelőtt és igen szép meséket jegyezgettek föl az ujjurokról, yenyenekről, karlukokról és más magas uraságorról, akik nekünk mind kedves atyánkfiai voltak az Altai lábánál. Öná-luk találni meg először a hős Bertezenát és a gonosz Disabult, aki olyan kegyetlen ceremóniákkal tiszteli az ördögöt Jókainál, hogy az ember szinte érzi a pörkölődő emberhus szagát. Azaz, hogy a forrásnyomozásnak még itt sincs vége. Kínai történetiróktól tudjuk, hogy Bertezena csakugyan élt, mongol-török törzsfőnök volt körülbelül az Attila idejében, s vagy ötvenezer sátoralja népen uralkodott, amelynek hadijelvénye az arany farkasfej volt. Disabul vagy száz esztendővel később élt, igen nagy hódító volt és igen mokány ember. ^{Judnillik az volt a beállított neve. Mohán} A kínaiak azonban csak uralkodó-nak hívták, azaz kínaiul Ti-theu-pu-li-nak, s ebből csinálták a görög krónikások a Disabul-t.

Most már aztán teljes a lánc. Az egyik végén van valami tibeti lama, ezeröttszáz esztendővel ezelőttről, az innenső végén pedig van egy alföldi dohanykertész, aki egy pohár pálinkáért ~~mesé~~ meséket diktál a nótás-pap-nak - így hívta a nép Kálmány Lajost - , s nemcsak azt mondja el, amit az öregenyjától hallott, hanem azt is, amit a deák-fia olvasókönyvében talált a télen, mikor okosabb dolga nem volt. Hogy így tetten értem a mesemondót, mindjárt ir-

tem Kálmány Lajosnak. Gondoltam, örömet szerzek neki, ha nyomra igazítom. Jött is az öreg ur hozzám dühösen, le is szidott kegyetlenül.

Hát hogy gondolhat ilyen t ösémuram? Hogy a majsai gányó vette volna meséjét Jókaiból? Forditva, öcsém, forditva! Jókai vette a varonitákat a majsai mesemondóktól.

Egy szót se mertem többet szólni. Pappal, tudóssal, öreg emberrel külön-külön se szállok pörbe, hát egyszerre mind a hárommal hogy huznék ujjat! Világért se hoztam volna elő, hogy találtam ám a Hagyományok-ban másik vadonatúj mesét is. Az a címe, hogy Jumércsák. Ezt meg Gárdonyi Gézától tiedelte el a nép: az Egri csillagok-ból. Nem is igen változtatott rajta, Gergő is benne van, meg Vica is, most még könnyű ráismerni. Ha azonban jól szolgál rá az idő, egy-két kukoricafosztás úgy átformálhatja, hogy egy új Gárdonyi új témának kaphatja kézhez. / Ambár azt hiszem, az idén a kukoricafosztáson is keresztretjtvénnyel mulatja magát a nemzet./

Ha már benne vagyok, elmondom a Szluha Guszti esetét is, ami szakkörökben eddig se volt ismeretlen. Szluha Guszti Főkapitánya volt Szegednek a hetvenes években, aztán országgyűlési képviselője is, a néppel szive szerint barátkozó, derék magyar ur. Kedves passziója volt neki szüretes időben kint éjszakázni a szatymazi szőlejében, lebujni a medvebőr-takarója alá, pipára gyujtani, aztán berendelni magához a szőlőszedő napszámosokat, asszonyát, emberét és fölkerdezni őket:

— No, embörök, ki tud valami szép mesét? Aki a legszöbbit tudja, annak megduplázom a napszámját.

Akkor aztán megeredt a mese és tartott addig, míg a főkapitány ur el nem hozkanta magát, ami bizonyosan annyit jelentett, hogy a hétfejű sárkánnyal álmodik. /Vagy legalábbis a Hentzi-szoborral, mert a hatvanhetes képviselőnek azzal csak álmában volt szabad viaskodni./

Egyszer azonban az történt, hogy a tanyai magyarok vették fogtomra a főkapitányt.

— Nem úgy lössz az, nagyságos ur! Mink mán öleget meséltünk magának, most mán a nagyságos ur meséljön minékünk.

A rendőrkapitány belátó ember volt. A magyaroknak igazuk van. De mi mesét mondhatna nekik olyant, amit még nem hallottak? A programbeszédjét csak nem mondhatja el nekik még egyszer?

Szerencsére elég jól emlékezett még diákkorából az Iliász-

ra, hát elmondta nekik azt, úgy, ahogy tudta. Homerosz talán nem vállalta volna a szerzőséget, de hát a szép Heléna így is csak világszép asszony maradt, és Achilles így is csak a hősök virága volt. Pitymallott, mire Hektorból kikaposta a lelkét, és a legöregebb mesemondó is elismerte, hogy ilyen szép mesét még sohasem hallott, az Isten éltesse a nagyságos urat, máskor is csak őtet választjuk meg követnek, mert kimutatta, hogy milyen szép eszmetehetsége van.

— No, majd möglátjuk -- mosolygott Szluha Guszti. Hát meg is látta. Mert mikor egy esztendő múlva újra elkövetkezett a szüretes idő, és a nagyságos ur megint kiszólt a medvebőr alól, hogy "no embörök, valami szép mesét", — akkor a mese így kezdődött:

Hun vót, hun nem vót, még az ántivilágba vót, hogy valami nagy esete vót a magyarok, még a törökök közt, de ez olyan egedetlen nagy esete vót, hogy éppen tíz esztendőig tartott. Vót akkor a magyarok közt egy Ag Illés nevezetű huszárgyereke, hát ez kutya erős egy legény vót...

Ime, itt a tetten kapott szél, amint hordja a mese istenáldotta buzáját. Ime, itt a vizcsöpp körforgása a költészetben.

Az elbeszélést

MÓRA FERENC

Vörösi m. + Papakerti m. Bp. 1958. (Budapest Kiadó)
Magvető Kiadó c. könyv 152-158. oldalai
alapszöveg közölték.

M Ó R A F E R E N C

A kunágotai lovassirok

Még valamikor a télen történt, hogy Kunagotáról kaptam egy postacsomagot, meg egy levelet. Mindakettőt Balázs Péter segédjegyző ur küldte, aki levelében arra volt kíváncsi, hogy a csomagban küldött rozsdás vasak, amelyeket Boldog Antal birtokán, egy halom lejtőjén találtak homokhordás közben, megőrzésre érdemes régiségek e s ha igen, milyen korból valók. Mindjárt tudattam a segédjegyző urral, hogy a vasak, nevezetesen egy kard és egy pár kenyel, a magyar honfoglalás korából való sirleletek, amelyek bizonyosan embercsontvázak és lócsontok közül kerülnek elő.

Ennyit a magamformáju jóraevaló amatőr régész is meg tud állapítani, tehát ezt ne tessék dicsekvésszámba venni. Abban se volt semmi meglepő, ami pár nap múlva derült ki, hogy férficsontvázon vékony ezüst érmeket is találtak, amelyek ruhadiszek gyanánt voltak felvarrva./ "Kis ezüst", "nagy ezüst"./ Nagyjából elkallódtak, de néhány töredékből meg tudtuk állapítani, hogy a pénzek I. Romanus bizánci császár érmei voltak, Ez az ur a X. század első évtizedeiben uralkodott. Ennek az időnek nálunk Taksony vezér uralkodása felel meg, Árpád unokájáé. A lovassirokban aránylag ritkák az érmek, a kunágotai lelet éppen az teszi becsessé, hogy datált sirből való.

Később az is kiderült, hogy a lovas halántékain egy pár sima aranykarikát is találtak. Ezek nem függők voltak, hanem úgynevezett halántékkarikák. Őseink befonva hordták a hajukat s az aranykarikák a halántékot takaró két fonatot fogták össze. Egy kis diplomáciával és egy kis áldozattal sikerült a két aranykarikát is megszerezni a muzeum számára. Mindössze ötödfélszázezer papirkoronába kerültek, ennyi az aranyértékük s ez Taksony vezér valamelyik hadnagynak az ékességeért bizonyára nem nagy ár. Csakhogy szegény a kultura eklézsiája s ezzel elfogyott erre az esztendőre az apai, anyai, A kunágotai ősek felkeresésére a mai 50-6000 koronás napszámok mellett gondolni sem lehetett.

Történt azonban, hogy két kunágotai barátom, akiket különben én eddig sohase láttam, a nevezett segédjegyző ur és Kisházy Zoltán ur, földbirtokos, a maguk lelkesedését átplántálták több kunágotai szivbe is s összegyűjtötték a szegedi muzeum által vezetendő ásatások céljaira közel kétmillió koronát. Meg kell jegyezmem, hogy Kunagota körül sok a gazdag uradalom és Kunagotán sok a módos gazda. Ennél fogva a kétmillió koronát nem a gazdag uradalmak és nem a módos gazdák adták össze, hanem a kunágotai tisztviselőemberek: jegyzők, s

gédjegyzők, tanítók, akikről tán fölösleges mondani, hogy nem ülnek kanonoki stállumokban. A két ur, akiket megneveztem, maga járt elül jó példával, ők vetették ki a többire a régészeti hadisarcot:

— Te fizetsz ennyi napszámot, te fizetsz ennyit!

Es volt olyan ember, akire kivetettek egy napszámot és ő arra önként magára vállalt, sőt követelt a maga terhének hármát. Hihetetlen dolgok ezek, amikre alig van példa a szittyá annaleszekben. Én híres előkolduló vagyok itthon a kultúra szféráján s nagyon hálás is vagyok minden morzsáért a szegedi társadalom egyik másik osztályának, de ilyen megható áldozatkészséget keveset láttam. Ez nagyobb ritkaság még a lovastemetőnél is s valóságos iskolekönyvbe való olvasmány.

/ Különbben is nagyon különös falu az a Kunágota. Van egy katolikus temploma, meg egy református s azt mindkettőt az egykor híres Bandi pap építtette. Először katolikus pap volt s akkor építtette a keresztes templomot, aztán összekülönbözött a püspökével, lett belőle református tiszteletes, vele együtt kitért a fél falu s ezekkel építtette a csillagos tornyu templomot. A két kis templom nagyon közel van egymáshoz a nagy uccán, mint egy égre intő két ujj, gyönyörű békeességben s nekem erről a két egytestvérről kedvem volna nagy magyar regényt írni, ha ráérnék./

/ Uj zárójel kezdődik, mert van ennek a nagyuccának más nevezetessége is. Ez olyan hosszú ucca, amilyent Bertrandon de la Borekquière a középkorban Szegeden látott. Mesélik, hogy egyszer valaki, aki legénynek indult el az ucca egyik végéről, nagyapa lett, mire átért az ucca másik végére. Hát erről nem tudok biztosat mondani. Én most néhányszor elindultam mint nagyapa az ucca egyik végéről, de sajnos, nem lett belőlem fiatalember, mire a másik végére értem./ / Chó, van itt még más kuriozitás is. Egész Kunágotán egyetlen emlékművet láttam. Egy bronzplakettet egy házfalon a község szívében. Az a ház iskola és az a plakett egy tanítót ábrázol, Fülöp Sándort. Én bizony hirtelen nem tudok magyar várost, amely így tisztelte volna meg a tanítója emlékét. Mondom, különös hely az a Kunágota./

Egy hétig ásattam ebben a nagyszerű magyar faluban, amelyből mindjárt nagyszerű kis város lesz, mihelyst vasutat adnak neki s három helyen kíséreltem meg az ásatást. Kisházy Vince készséggel felajánlott földjén egy középkori falu helyére akadunk, amely a török időkben pusztulhatott el. Tóth Pál telkén egy laténe-kori őstelep apró cserepeit találtunk, amelyet már régen felforgattak. Utolsónak vetők vallatóra Boldog Antal cirokföldjét, ahol a télen a lovassirt találtak. Sok ilyen derék magyar kellene a magyar régésznek, mint ez a Boldog Antal. Nemcsak az ásatási engedélyt adta meg első szóra, ha-

nem abban is kezemre járt, hogy a kiszemelt telepen soron kívül előre levágatta a cirkot. Igaz, hogy a telep megérte ezt a fáradságot. Másfél nap alatt öt honfoglaláskori lovassirt bontottunk fel a halom délkeleti lejtőjén, gazdag melléklettel.

Tegnap a Dugonics-Társaság ünnepi felolvasó-ülésén kunágotai beszámolót tartottam a bejelentett olasz beszámoló helyett, előbbre valónak tartván a honfoglaló őseket az olaszoknál, akiknek ősein jó néhány-szor elverték a port. Néhányat be is mutattam a leletek közül, amelyeknek bizonyosan sok nézője lesz majd, ha kiállításra kerülnek a kulturpalotában. A szakszerű ismertetés persze nem érdekli egy napilap olvasó közönségét. Nem is szólok itt a pogány magyar sírok rendes mellékleteiről: a kengyelekről, zablákról, nyilhegyekről, aranyozott bronz-és ezüstpitykékről, amelyek különösen egy sírból kerültek ki nagy számmal. / Abban vezér feketett, aranykarikák voltak a halántékán, aranysujtás a lova kantárán. / Régészeti szempontból ezeknél nagyobb jelentősége van egy kapafognak látszó rozsdás vasdarabnak. Ez a nyiltartó tegez vasalása volt, amit ilyen formában még eddig sehol se találtak.

Igen jelentős leleteket adott egy serdülő leány sírja is, a vezérsír közelében. Nevezetesen egy pár, egészen kicsi lábra való kengyelvasat, valósággal gyerekkengyelt találtunk a sírba tett lófej mellett. A halott halántékain ezüst karikák voltak, a tarkója alatt pedig, erősen rozsdásodva a csontora, tenyéryni nagyságu ezüstkorong, közepén bearanyozott, szív alakú bemélyedéssel. Ez a tárgy eddig két-három hazai leletből ismert, rendeltetésével azonban nem voltunk tisztában, mert nem szakemberek ásatásából valók, a véletlen találók bemondásai pedig nem egészen megbízhatók. Eddig ezeket a rejtélyes lemezeket lószerszámdiszeknek tartották, a kunágotai leletből azonban hitelesen megállapítható, hogy az ezüstkorong a honfoglaláskori magyar nő hajdise volt, a párta őse. A Boldog-féle telep ezzel a hat sírral, legalább egyelőre kimerültnek látszik. C. Veres István a szomszédos földtulajdonosa szintén készséggel megadta az ásatási engedélyt, azonban ott a kutatások még nem jártak eredménnyel. Azonban sok a régészeti nyom a faluban is, a határában is s kétségtelen, hogy s kunágotai föld még sok meglepetést tartogat. A kunágotaiak áldozatkészségéből még e hét folyamán tudjuk folytatni a próbálkozásokat.

Nagyon becseseknek tartom azt a néhány koponyát is, amiket sikerült szokatlan épségben kiemelnünk, mert a hiteles honfoglaló koponyák ritkák. Egyelőre Morvay Ödön doktor urnak, kunágotai gazdának a vendégszobájában nyugszanak az ezeréves ősök. Amikor az öreg házvezetőnő, Julcsa néni meglátta őket, sírva fakadt.

____ Mi baj, Julcsa néném, kit sirat? - kérdeztem tőle.

____ Ezeket az istenteremtettéket, szegényeket. Istenem, mondom, milyen jó foguk volt, még élhettek volna szegények...

Most már egész bizonyosan élni fognak addig, míg a szegedi múzeum meglesz.

▲ cikk a Délmagyarország c. napilap 1925. október 13.-iki számában jelent meg.